Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΌΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΊΟΥ (έβδομο τμήμα)

της 3ης Ιουνίου 2021 *

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Οδηγία 1999/70/ΕΚ – Συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP – Ρήτρα 5 – Δυνατότητα εφαρμογής – Έννοια των "διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου" – Συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα – Μέτρα για την πρόληψη της καταχρηστικής χρησιμοποίησης των συμβάσεων ή των σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου και την επιβολή κυρώσεων – Έννοια των "αντικειμενικών λόγων" που δικαιολογούν τέτοιες συμβάσεις – Ισοδύναμα νομοθετικά μέτρα – Υποχρέωση ερμηνείας του εθνικού δικαίου σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης – Οικονομική κρίση»

Στην υπόθεση C-726/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ που υπέβαλε το Tribunal Superior de Justicia de Madrid (ανώτερο δικαστήριο της Αυτόνομης Κοινότητας της Μαδρίτης, Ισπανία) με απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Οκτωβρίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

Instituto Madrileño de Investigación y Desarrollo Rural, Agrario y Alimentario

κατά

JN

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έβδομο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Kumin (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, P. G. Xuereb και I. Ziemele, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Α. Ράντος

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– το Instituto Madrileño de Investigación y Desarrollo Rural, Agrario y Alimentario, εκπροσωπούμενο από την L. Santiago Lara, letrada,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

– η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Aguilera Ruiz και S. Jiménez García,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους N. Ruiz García και M. van Beek και την I. Galindo Martín,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου για την εργασία ορισμένου χρόνου η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 (στο εξής: συμφωνία-πλαίσιο) και έχει προσαρτηθεί στην οδηγία 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP (ΕΕ 1999, L 175, σ. 43).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Instituto Madrileño de Investigación y Desarrollo Rural, Agrario y Alimentario (Ινστιτούτου Γεωργικής, Αγροτικής και Διατροφικής Έρευνας και Ανάπτυξης της Αυτόνομης Κοινότητας της Μαδρίτης, Ισπανία, στο εξής: Imidra) και της JN, σχετικά με την καταγγελία της σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου που συνήφθη μεταξύ του Imidra και της JN για την πλήρωση κενής θέσης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Κατά την αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 1999/70:

«όσον αφορά τους όρους που χρησιμοποιούνται στη συμφωνία πλαίσιο χωρίς να ορίζονται επακριβώς, η παρούσα οδηγία αφήνει στα κράτη μέλη τη μέριμνα να ορίσουν τους εν λόγω όρους σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία ή/και τις εθνικές τους πρακτικές, όπως ισχύει για άλλες οδηγίες κοινωνικού χαρακτήρα που περιέχουν παρόμοιους όρους, με την προϋπόθεση ότι οι σχετικοί ορισμοί δεν θα είναι αντίθετοι προς τη συμφωνία πλαίσιο».

4 Το άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι απαραίτητες για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο στις 10 Ιουλίου 2001 ή διασφαλίζουν, το αργότερο την ημερομηνία αυτή, ότι οι κοινωνικοί εταίροι λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα μέσω συμφωνίας, τα δε κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν κάθε απαραίτητο μέτρο που να τους επιτρέπει ανά πάσα στιγμή να είναι σε θέση να διασφαλίζουν τα αποτελέσματα που επιβάλλει η παρούσα οδηγία. Ενημερώνουν αμέσως σχετικά την Επιτροπή.»

5 Το σημείο 7 των γενικών εκτιμήσεων της συμφωνίας-πλαισίου έχει ως εξής:

«εκτιμώντας ότι η χρήση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου βάσει αντικειμενικών λόγων είναι ένας τρόπος για να προληφθεί η κατάχρηση».

6 Κατά τη ρήτρα 1 της συμφωνίας-πλαισίου, σκοπός αυτής είναι, αφενός, η βελτίωση της ποιότητας της εργασίας ορισμένου χρόνου με τη διασφάλιση της εφαρμογής της αρχής της απαγόρευσης των διακρίσεων και, αφετέρου, η καθιέρωση ενός πλαισίου για να αποτραπεί η κατάχρηση που προκαλείται από τη χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή εργασιακών σχέσεων ορισμένου χρόνου.

7 Η ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου, με τίτλο «Μέτρα για την αποφυγή κατάχρησης», ορίζει τα εξής:

«1. Για να αποτραπεί η κατάχρηση που μπορεί να προκύψει από τη χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, τα κράτη μέλη, ύστερα από διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, συλλογικές συμβάσεις ή πρακτική, ή/και οι κοινωνικοί εταίροι, όταν δεν υπάρχουν ισοδύναμα νομοθετικά μέτρα, για την πρόληψη των καταχρήσεων λαμβάνουν κατά τρόπο που να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες ειδικών τομέων ή/και κατηγοριών εργαζομένων, ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα μέτρα:
α) αντικειμενικούς λόγους που να δικαιολογούν την ανανέωση τέτοιων συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας·
β) τη μέγιστη συνολική διάρκεια διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου·
γ) τον αριθμό των ανανεώσεων τέτοιων συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας.

2. Τα κράτη μέλη ύστερα από διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους ή/και οι κοινωνικοί εταίροι καθορίζουν, όταν χρειάζεται, υπό ποιες συνθήκες οι συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου:
α) θεωρούνται “διαδοχικές”·
β) χαρακτηρίζονται συμβάσεις ή σχέσεις αορίστου χρόνου.»

Το ισπανικό δίκαιο

8 Το άρθρο 9 παράγραφος 3, του Constitución española (Ισπανικού Συντάγματος) προβλέπει τα εξής:

«Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την αρχή της νομιμότητας, την ιεραρχία των κανόνων δικαίου, τη δημοσιότητα των κανόνων δικαίου, τη μη αναδρομικότητα των διατάξεων που επιβάλλουν αυστηρότερες κυρώσεις ή περιορίζουν τα ατομικά δικαιώματα, την ασφάλεια δικαίου, την ευθύνη των δημόσιων αρχών και την απαγόρευση της αυθαιρεσίας εκ μέρους των δημόσιων αρχών.»

9 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του Real Decreto 2720/1998 por el que se desarrolla el artículo 15 del Estatuto de los Trabajadores en materia de contratos de duración determinada (βασιλικού διατάγματος 2720/1998 για την εφαρμογή του άρθρου 15 του εργατικού κώδικα στις συμβάσεις ορισμένου χρόνου), της 18ης Δεκεμβρίου 1998 (BOE αριθ. 7, της 8ης Ιανουαρίου 1999, σ. 568), ορίζει τη σύμβαση interinidad ως τη σύμβαση που συνάπτεται για την αναπλήρωση εργαζομένου

της επιχείρησης ο οποίος έχει δικαίωμα να διατηρήσει τη θέση εργασίας του βάσει κανονιστικής ρύθμισης, συλλογικής σύμβασης ή ατομικής συμφωνίας ή για την προσωρινή πλήρωση θέσης εργασίας ενόσω διαρκεί η διαδικασία πρόσληψης ή προαγωγής για την οριστική πλήρωσή της.

10 Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, του ως άνω βασιλικού διατάγματος, στη σύμβαση πρέπει να κατονομάζονται, μεταξύ άλλων, ο αναπληρούμενος εργαζόμενος και ο λόγος της αναπλήρωσης ή η θέση εργασίας που θα πληρωθεί οριστικώς κατόπιν της διαδικασίας πρόσληψης ή προαγωγής. Η διάρκεια της σύμβασης interinidad που συνάπτεται για την αναπλήρωση εργαζομένου της επιχείρησης ο οποίος έχει δικαίωμα να διατηρήσει τη θέση εργασίας του αντιστοιχεί στη διάρκεια της απουσίας του εργαζομένου αυτού. Η διάρκεια της σύμβασης interinidad που συνάπτεται για την προσωρινή πλήρωση θέσης εργασίας ενόσω διαρκεί η διαδικασία πρόσληψης ή προαγωγής για την οριστική πλήρωσή της αντιστοιχεί στη διάρκεια της διαδικασίας αυτής. Δεν μπορεί να υπερβαίνει το τρίμηνο και δεν είναι δυνατή η σύναψη νέας σύμβασης με το ίδιο αντικείμενο μετά την πάροδο του ανώτατου αυτού χρονικού διαστήματος. Στις διαδικασίες διαγωνισμού που διεξάγει η δημόσια διοίκηση για την πλήρωση θέσεων εργασίας, η διάρκεια των συμβάσεων interinidad συμπίπτει με τη διάρκεια των εν λόγω διαδικασιών, κατά τα προβλεπόμενα στην ειδική νομοθεσία για τις διαδικασίες αυτές.

11 Το texto refundido de la Ley del Estatuto Básico del Empleado Público (κωδικοποιημένο κείμενο του νόμου για τον δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα), όπως εγκρίθηκε από το Real Decreto Legislativo 5/2015 (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 5/2015) της 30ής Οκτωβρίου 2015 (BOE αριθ. 261, της 31ης Οκτωβρίου 2015, σ. 103105, στο εξής: EBEP), στο άρθρο 70, το οποίο επιγράφεται «Προκήρυξη θέσης στον δημόσιο τομέα», ορίζει τα εξής:

«1. Οι ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό οι οποίες χρηματοδοτούνται από κονδύλια του προϋπολογισμού και για τις οποίες απαιτείται η πρόσληψη νέου προσωπικού καλύπτονται με την προκήρυξη θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα ή με άλλο παρόμοιο μέσο διαχείρισης της κάλυψης των αναγκών σε προσωπικό, επιβάλλεται δε η διοργάνωση των αντίστοιχων διαδικασιών πρόσληψης για τις προβλεπόμενες θέσεις εργασίας, και για επιπρόσθετες θέσεις σε ποσοστό έως και δέκα τοις εκατό, καθώς και ο καθορισμός ανώτατης προθεσμίας για τη δημοσίευση των προκηρύξεων. Σε κάθε περίπτωση, η προκήρυξη θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα ή η χρησιμοποίηση παρόμοιου μέσου πρέπει να πραγματοποιούνται εντός τριετούς προθεσμίας η οποία δεν επιδέχεται παράταση.»

2. Η προκήρυξη θέσης στον δημόσιο τομέα ή το παρόμοιο μέσο που εγκρίνεται ετησίως από τα διευθυντικά όργανα της δημόσιας διοίκησης δημοσιεύεται στην αντίστοιχη επίσημη εφημερίδα.

[…]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

12 Στις 23 Ιουνίου 2003, το Imidra συνήψε με την JN σύμβαση ορισμένου χρόνου για την πλήρωση κενής θέσης που συνδεόταν με προκήρυξη θέσης στον δημόσιο τομέα του έτους 2002. Η JN εργαζόταν τότε ως ξενοδοχοϋπάλληλος.

13 Το 2005, διοργανώθηκε διαγωνισμός για την πλήρωση της θέσης της JN. Ωστόσο, κανένας επιτυχών δεν επέλεξε τη θέση αυτή, με αποτέλεσμα η σύμβαση interinidad της JN να παραταθεί μέχρι το 2008.

14 Το 2009, το Consejería de Presidencia, Justicia e Interior de la Comunidad de Madrid (Συμβούλιο της Προεδρίας, τμήμα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών, της Αυτόνομης Κοινότητας της Μαδρίτης, Ισπανία) προκήρυξε νέο διαγωνισμό για την πρόσβαση σε θέσεις συμβασιούχων της επαγγελματικής κατηγορίας ξενοδοχοϋπαλλήλων.

15 Με απόφαση της 27ης Ιουλίου 2016, η Dirección General de la Función Pública (Γενική Διεύθυνση Δημόσιας Διοίκησης, Ισπανία) προέβη στην ανάθεση των θέσεων αυτών στους επιτυχόντες του διαγωνισμού.

16 Στις 3 Οκτωβρίου 2016, η JN έλαβε έγγραφο το οποίο την πληροφορούσε για την καταγγελία της σύμβασης εργασίας της, επειδή η κενή θέση την οποία κάλυπτε είχε πληρωθεί από μόνιμο εργαζόμενο.

17 Στις 24 Μαΐου 2017, η JN προσέβαλε την απόλυσή της ενώπιον του Juzgado de lo Social nº 40 de Madrid (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου εργατικών διαφορών αριθ. 40 Μαδρίτης, Ισπανία).

18 Με απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2018, το εν λόγω δικαστήριο δέχθηκε εν μέρει τα αιτήματα της JN. Έκρινε κατ' ουσίαν ότι η επίμαχη σχέση εργασίας είχε μεταβληθεί σε μη μόνιμη σχέση εργασίας αορίστου χρόνου, δεδομένου ότι είχε υπερβεί την τριετία που προβλέπεται από το άρθρο 70 του ΕΒΕΡ για την πλήρωση της κενής θέσης που κάλυπτε η JN. Ως εκ τούτου, το Imidra υποχρεώθηκε να καταβάλει στην JN αποζημίωση απόλυσης ύψους 3 266,48 ευρώ, ήτοι 20 ημερομίσθια για κάθε έτος εργασίας, σύμφωνα με τη νομολογία του Tribunal Supremo (Ανώτατου Δικαστηρίου, Ισπανία).

19 Το Imidra άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του αιτούντος Tribunal Superior de Justicia de Madrid (ανώτερου δικαστηρίου της Αυτόνομης Κοινότητας της Μαδρίτης, Ισπανία). Κατά το δικαστήριο αυτό, η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση interinidad αναχαρακτηρίστηκε ως σύμβαση αορίστου χρόνου, διότι δεν μπορούσε να προβλεφθεί η ημερομηνία λήξης της. Κατά το ίδιο δικαστήριο, η αδυναμία πρόβλεψης της ημερομηνίας λήξης ερχόταν σε αντίθεση με την ίδια τη φύση της προσωρινής σύμβασης, της οποίας η ημερομηνία λήξης πρέπει κατά νόμον να είναι γνωστή. Εξάλλου, το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτός κανένας δικαιολογητικός λόγος όσον αφορά την καθυστέρηση στη διοργάνωση διαδικασίας πρόσληψης στην κενή θέση, η οποία οδήγησε, εν προκειμένω, σε σχέση εργασίας διάρκειας άνω των δεκατριών ετών.

20 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας του Tribunal Supremo (Ανώτατου Δικαστηρίου), αποκλείεται η μετατροπή σύμβασης interinidad, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, σε μη μόνιμη σχέση εργασίας αορίστου χρόνου. Ειδικότερα, δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν καταχρηστικές ούτε η σύναψη διαδοχικών συμβάσεων interinidad ούτε η παράταση των συμβάσεων αυτών, που έχουν ως αποτέλεσμα την παράταση της σχέσης εργασίας για χρονικό διάστημα έως και 20 ετών. Επομένως, ο εργαζόμενος ο οποίος, αφού εργάστηκε επί σειρά ετών βάσει των συμβάσεων αυτών, χάνει απροσδόκητα την εργασία του λόγω πλήρωσης της κενής θέσης, δεν δικαιούται καμία αποζημίωση.

21 Επιπλέον, κατά το αιτούν δικαστήριο, καίτοι είναι δυνατή η ερμηνεία του άρθρου 70 του ΕΒΕΡ στην οποία προέβη και το Juzgado de lo Social nº 40 de Madrid (πρωτοβάθμιο δικαστήριο εργατικών διαφορών αριθ. 40 Μαδρίτης), σύμφωνα με την οποία το άρθρο αυτό προβλέπει μέγιστη διάρκεια της σύμβασης interinidad, στο μέτρο που η διάταξη αυτή τάσσει τριετή προθεσμία για τη διεξαγωγή των διαδικασιών πρόσληψης, η οποία θα επέτρεπε εμμέσως να αποφευχθεί η παράταση των προσωρινών σχέσεων εργασίας των προσώπων που κατέχουν κενές

θέσεις, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) έχει απορρίψει επανειλημμένως την ερμηνεία αυτή. Πράγματι, το τελευταίο αυτό δικαστήριο εκτιμά ότι η προθεσμία του άρθρου 70 του ΕΒΕΡ δεν συνιστά απόλυτη εγγύηση και δεν έχει αυτόματο χαρακτήρα. Ειδικότερα, η προθεσμία αυτή μπορούσε, κατά το αιτούν δικαστήριο, να παραταθεί επ' αόριστον για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων και η σοβαρή οικονομική κρίση του 2008.

22 Εξ αυτού συνάγεται, κατά το αιτούν δικαστήριο, ότι η σύμβαση interinidad διαρκεί συχνά για δεκαετίες και ότι η διάρκειά της εξαρτάται από την ανεξέλεγκτη βούληση του εργοδότη, δηλαδή, εν προκειμένω, από τη δημόσια διοίκηση, η οποία μπορεί να αποφασίσει χωρίς καμιά δικαιολόγηση αν θα κινήσει ή όχι τη διαδικασία πρόσληψης για την πλήρωση της κενής θέσης και να επιλέξει το χρονικό σημείο που θεωρεί κατάλληλο για να κινήσει τη διαδικασία αυτή. Κατά το ίδιο δικαστήριο, όμως, η κατάσταση αυτή είναι αντίθετη προς την αρχή της ασφάλειας δικαίου, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 παράγραφος 3, του ισπανικού Συντάγματος.

23 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμφωνία της εθνικής ρύθμισης, όπως αυτή ερμηνεύεται από το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο), προς τη ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου.

24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal Superior de Justicia de Madrid (ανώτερο δικαστήριο της Αυτόνομης Κοινότητας της Μαδρίτης) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Μπορεί να θεωρηθεί ότι συνάδει προς την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 1999/70, και ειδικότερα προς τις ρήτρες 1 και 5 της συμφωνίας-πλαισίου, η πρόβλεψη σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου όπως η σύμβαση interinidad (προσωρινής αναπλήρωσης) για την κάλυψη κενής θέσης, η διάρκειά της οποίας καθορίζεται κατά την κρίση του εργοδότη, δεδομένου ότι αυτός αποφασίζει αν θα προβεί ή όχι στην πλήρωση της κενής θέσης, πότε θα το πράξει και ποια θα είναι η διάρκεια της διαδικασίας επιλογής;

2) Πρέπει να θεωρηθεί ότι μεταφέρθηκε στο ισπανικό δίκαιο η υποχρέωση των κρατών μελών, που προβλέπεται στη ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου η οποία προσαρτάται στην οδηγία [1999/70], να λάβουν ένα ή περισσότερα από τα μέτρα που καθορίζονται σε αυτήν για την αποφυγή της καταχρηστικής σύναψης συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης στην περίπτωση των συμβάσεων interinidad για την κάλυψη κενής θέσης, καθόσον δεν προβλέπεται, σύμφωνα με τη νομολογία, μέγιστη διάρκεια των σχέσεων αυτών εργασίας ορισμένου χρόνου, ούτε προσδιορίζονται αντικειμενικοί λόγοι οι οποίοι δικαιολογούν την ανανέωση των ως άνω σχέσεων εργασίας, ούτε καθορίζεται ο αριθμός ανανεώσεων των σχέσεων αυτών;

3) Θίγει τον σκοπό και την πρακτική αποτελεσματικότητα της συμφωνίας-πλαισίου το γεγονός ότι στο ισπανικό δίκαιο δεν υφίσταται, σύμφωνα με τη νομολογία, οποιοδήποτε αποτελεσματικό μέτρο για την αποφυγή και τον κολασμό των καταχρήσεων όσον αφορά τους εργαζομένους με συμβάσεις interinidad για την κάλυψη κενής θέσης, καθόσον δεν υπάρχει περιορισμός της μέγιστης συνολικής διάρκειας των σχέσεων εργασίας, οι σχέσεις αυτές ουδέποτε τρέπονται σε αορίστου χρόνου ή αορίστου χρόνου άνευ μονιμότητας, όσα έτη και αν έχουν συμπληρωθεί, οι εργαζόμενοι δεν αποζημιώνονται όταν οι συμβάσεις αυτές λήγουν, ενώ δεν επιβάλλεται στη διοίκηση υποχρέωση να δικαιολογήσει την ανανέωση της σχέσης εργασίας interinidad, όταν η θέση παραμένει κενή επί σειρά ετών χωρίς να προκηρύσσεται διαγωνισμός για την πλήρωσή της ή καθυστερεί η διαδικασία πρόσληψης;

4) Πρέπει να θεωρηθεί ότι συνάδει προς τον σκοπό της οδηγίας [1999/70/ΕΚ] σχέση εργασίας με απροσδιόριστη χρονική διάρκεια, η οποία έχει, κατά την απόφαση της 5ης Ιουνίου 2018, Montero Mateos (C-677/16, EU:C:2018:393), ασυνήθιστα μεγάλη διάρκεια και επαφίεται εξ ολοκλήρου στην κρίση του εργοδότη, χωρίς οποιοδήποτε όριο ή δικαιολόγηση, ενώ ο εργαζόμενος δεν μπορεί να προβλέψει πότε θα λήξει η σύμβασή του, η οποία μπορεί να διαιωνιστεί έως τη συνταξιοδότησή του, ή πρέπει να θεωρηθεί η σχέση αυτή καταχρηστική;

5) Μπορεί να θεωρηθεί, βάσει της απόφασης της 25ης Οκτωβρίου 2018, Sciotto (C-331/17, EU:C:2018:859), ότι η οικονομική κρίση του 2008 συνιστά, in abstracto, δικαιολογητικό λόγο για τη μη λήψη οποιουδήποτε προληπτικού μέτρου κατά της κατάχρησης διαδοχικών σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου, το οποίο θα μπορούσε να αποτρέψει ή να αποθαρρύνει τη διαιώνιση της σχέσης εργασίας της ενάγουσας με την Comunidad de Madrid (Αυτόνομη Κοινότητα της Μαδρίτης) από το 2003 έως το 2008, έτος κατά το οποίο η σύμβαση αυτή ανανεώθηκε, και εν συνεχεία έως το 2016, με αποτέλεσμα το καθεστώς interinidad να παραταθεί επί δεκατρία έτη;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί της δυνατότητας εφαρμογής της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου

25 Το Imidra και η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζουν κατ' ουσίαν ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως έχει υποθετικό χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, είναι απαράδεκτη, δεδομένου ότι η ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία δεν χαρακτηρίζεται από διαδοχικές συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, αλλά από τη σύναψη μιας και της αυτής σύμβασης interinidad.

26 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι η ρήτρα 5 επιδιώκει την επίτευξη ενός από τους σκοπούς της συμφωνίας-πλαισίου και συγκεκριμένα τη δημιουργία ορισμένου πλαισίου για τη χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, η οποία θεωρείται δυνητικώς πηγή καταχρήσεων σε βάρος των εργαζομένων, προβλέποντας τη θέσπιση ορισμένων διατάξεων ελάχιστης προστασίας προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να περιέρχονται οι μισθωτοί σε κατάσταση αβεβαιότητας [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

27 Συνεπώς, προκειμένου να αποτραπεί η κατάχρηση των διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου επιβάλλει στα κράτη μέλη να θεσπίσουν, κατά τρόπο αποτελεσματικό και δεσμευτικό, ένα τουλάχιστον μέτρο εξ αυτών που απαριθμούνται σε αυτήν, εφόσον το εθνικό τους δίκαιο δεν περιλαμβάνει ισοδύναμα νομοθετικά μέτρα [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

28 Ως εκ τούτου, η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου, όπως προκύπτει από το γράμμα της και από πάγια νομολογία, έχει εφαρμογή μόνον όταν υπάρχουν διαδοχικές συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου και, επομένως, η πρώτη ή μοναδική σύμβαση εργασίας ορισμένου

χρόνου δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

29 Επιπλέον, διευκρινίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η ρήτρα 5, σημείο 2, στοιχείο α', της συμφωνίας-πλαισίου καταλείπει κατ' αρχήν στα κράτη μέλη και/ή στους κοινωνικούς εταίρους τη μέριμνα να καθορίζουν τις συνθήκες υπό τις οποίες οι συμβάσεις ή οι σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου θεωρούνται «διαδοχικές» [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

30 Η παραπομπή αυτή στις εθνικές αρχές για τον ορισμό των συγκεκριμένων κανόνων εφαρμογής του όρου «διαδοχικές» κατά την έννοια της συμφωνίας-πλαισίου εξηγείται μεν από τη μέριμνα να διαφυλαχθεί η πολυμορφία των εθνικών ρυθμίσεων στον τομέα αυτόν, πλην όμως υπενθυμίζεται ότι το περιθώριο εκτιμήσεως που καταλείπεται έτσι στα κράτη μέλη δεν είναι απεριόριστο, καθόσον δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να φθάσει μέχρι τη διακύβευση του σκοπού ή της πρακτικής αποτελεσματικότητας της συμφωνίας-πλαισίου. Ειδικότερα, η εν λόγω εξουσία εκτιμήσεως δεν πρέπει να ασκείται από τις εθνικές αρχές κατά τρόπο που θα οδηγούσε σε κατάσταση δυνάμενη να δώσει λαβή σε καταχρήσεις και να παρακωλύσει έτσι την επίτευξη του εν λόγω σκοπού [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

31 Πράγματι, τα κράτη μέλη οφείλουν να εγγυώνται το αποτέλεσμα που επιβάλλει το δίκαιο της Ένωσης, όπως αυτό προκύπτει όχι μόνον από το άρθρο 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, αλλά και από το άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 1999/70, ερμηνευόμενο υπό το φως της αιτιολογικής σκέψης 17 αυτής [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

32 Η εφαρμογή των εκτιθέμενων στη σκέψη 30 της παρούσας απόφασης ορίων του περιθωρίου εκτιμήσεως που καταλείπεται στα κράτη μέλη επιβάλλεται όλως ιδιαιτέρως όσον αφορά μια έννοια-κλειδί, όπως είναι αυτή του διαδοχικού χαρακτήρα των σχέσεων εργασίας, η οποία είναι καθοριστική για τον ορισμό του πεδίου εφαρμογής των εθνικών διατάξεων που θέτουν σε εφαρμογή τη συμφωνία-πλαίσιο [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

33 Στην κρινόμενη υπόθεση, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η σύμβαση interinidad που συνήψε η JN το 2003 παρατάθηκε το 2008, δεδομένου ότι η θέση που αυτή κατείχε δεν επελέγη από κανέναν επιτυχόντα του διαγωνισμού που είχε προκηρυχθεί το 2005 για την πλήρωσή της. Ωστόσο, δεν πρόκειται, εν προκειμένω, για stricto sensu διαδοχή δύο ή περισσότερων συμβάσεων εργασίας, η οποία προϋποθέτει την ύπαρξη και την τυπική σύναψη δύο ή περισσότερων χωριστών συμβάσεων που διαδέχονται η μία την άλλη, αλλά για αυτόματη παράταση της αρχικής σύμβασης ορισμένου χρόνου.

34 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η παραμονή της εν λόγω εργαζομένης σε κενή θέση δυνάμει σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου αποτελεί συνέπεια της μη τήρησης από τον εργοδότη της εκ του νόμου υποχρέωσής του να οργανώσει εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας διαδικασία επιλογής για την οριστική πλήρωση της κενής θέσης. Ειδικότερα, δεδομένου ότι η

διαδικασία αυτή πρέπει να διεξαχθεί υποχρεωτικά εντός τριετίας, κάθε υπέρβαση αυτού του χρονικού διαστήματος ισοδυναμεί με σιωπηρή ανανέωση της αρχικής σύμβασης interinidad. Επιπλέον, κατά το ίδιο δικαστήριο, όταν κανένας επιτυχών της εν λόγω διαδικασίας δεν έχει επιλέξει την κενή θέση και αυτή αποτελεί το αντικείμενο νέας διαδικασίας πρόσληψης, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η σύμβαση interinidad έχει ανανεωθεί. Ως εκ τούτου, στην προκειμένη περίπτωση, η σχέση εργασίας παρατάθηκε σιωπηρώς, και μάλιστα αποτέλεσε αντικείμενο ανανέωσης επί σειρά ετών, δεδομένου ότι ο διορισμός επιτυχόντος στη θέση αυτή πραγματοποιήθηκε μόλις το 2016.

35 Το Δικαστήριο, όμως, έχει κρίνει ότι θα διακυβευόταν το αντικείμενο, ο σκοπός και η πρακτική αποτελεσματικότητα της συμφωνίας-πλαισίου, αν γινόταν δεκτό ότι δεν υφίστανται διαδοχικές σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, κατά την έννοια της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου, για τον λόγο και μόνον ότι η πρώτη σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου του εργαζομένου παρατάθηκε αυτοδικαίως, χωρίς τυπική σύναψη, εγγράφως, μίας ή περισσότερων νέων συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, σε περίπτωση στην οποία, επιπλέον, η μακροχρόνια διατήρηση του εργαζομένου σε κενή θέση βάσει σχέσης εργασίας ορισμένου χρόνου αποτελεί συνέπεια της της μη τήρησης εκ μέρους του εργοδότη της επιβαλλόμενης από τον νόμο υποχρέωσής του να οργανώσει, εντός της προβλεπόμενης προς τούτο προθεσμίας, διαδικασία επιλογής για την οριστική πλήρωση της ως άνω κενής θέσης και, εξ αυτού του λόγου, η σχέση εργασίας παρατεινόταν σιωπηρά από έτος σε έτος [πρβλ. αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 61, και της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 44].

36 Πράγματι, μια τέτοια περιοριστική ερμηνεία της έννοιας των «διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου» θα καθιστούσε δυνατή την επί πολλά έτη προσωρινή απασχόληση των εργαζομένων [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

37 Επιπλέον, μια τέτοια περιοριστική ερμηνεία ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα όχι μόνον να αποκλειστεί στην πράξη ένας μεγάλος αριθμός σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου από το ευεργέτημα της προστασίας των εργαζομένων που επιδιώκουν η οδηγία 1999/70 και η συμφωνία-πλαίσιο, καθιστώντας εν πολλοίς άνευ ουσίας τον σκοπό τους, αλλά και να καταστεί δυνατή η καταχρηστική χρησιμοποίηση τέτοιων σχέσεων εργασίας από τους εργοδότες για την κάλυψη των πάγιων και διαρκών αναγκών τους σε προσωπικό [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

38 Στο ως άνω πλαίσιο, διαπιστώνεται επίσης ότι η έννοια της «διάρκειας» της σχέσης εργασίας αποτελεί ουσιώδες στοιχείο κάθε σύμβασης ορισμένου χρόνου. Κατά τη ρήτρα 3, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου, «η λήξη της [σύμβασης ή σχέσης εργασίας] καθορίζεται από αντικειμενικούς όρους, όπως παρέλευση συγκεκριμένης ημερομηνίας, ολοκλήρωση συγκεκριμένου έργου ή πραγματοποίηση συγκεκριμένου γεγονότος». Η μεταβολή της ημερομηνίας λήξης της σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου αποτελεί συνεπώς ουσιώδη τροποποίηση της σύμβασης αυτής, η οποία μπορεί ευλόγως να εξομοιωθεί με τη σύναψη νέας σχέσης εργασίας ορισμένου χρόνου που διαδέχεται την προηγούμενη και, ως εκ τούτου, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

39 Στην προκειμένη περίπτωση, δεδομένου ότι η αυτόματη παράταση της αρχικής σύμβασης ορισμένου χρόνου μπορεί να εξομοιωθεί με ανανέωση και, κατά συνέπεια, με τη σύναψη χωριστής σύμβασης ορισμένου χρόνου, η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης περίπτωση δεν χαρακτηρίζεται από τη σύναψη μιας και της αυτής σύμβασης, αλλά από τη σύναψη συμβάσεων που μπορούν πράγματι να χαρακτηριστούν ως «διαδοχικές», κατά την έννοια της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου, πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

40 Ως εκ τούτου, πρέπει να θεωρηθεί ότι, κατ' ορθήν ερμηνεία της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου, η έννοια «διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ή σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου» κατά τη διάταξη αυτή καλύπτει και την αυτοδίκαιη παράταση των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα, όπως είναι η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης σύμβαση interinidad, παρά τη μη τήρηση του έγγραφου τύπου που προβλέπεται κατ' αρχήν για τη σύναψη των διαδοχικών συμβάσεων εργασίας.

41 Κατά συνέπεια, τίποτε δεν εμποδίζει τη δυνατότητα εφαρμογής της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου στη διαφορά της κύριας δίκης και, επομένως, πρέπει να δοθεί απάντηση στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα.

Επί των πρώτων τεσσάρων προδικαστικών ερωτημάτων

42 Με το πρώτο, δεύτερο, τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή ερμηνεύεται από την εθνική νομολογία, η οποία, όσον αφορά τις συμβάσεις interinidad, δεν περιέχει καμιά ένδειξη ως προς τους αντικειμενικούς λόγους που δικαιολογούν την ανανέωση των συμβάσεων αυτών ή τη μέγιστη διάρκειά τους, δεν προσδιορίζει τον μέγιστο αριθμό ανανεώσεών τους, δεν θεσπίζει ισοδύναμα νομοθετικά μέτρα και δεν προβλέπει καμία αποζημίωση για τους εργαζομένους σε περίπτωση απόλυσης.

43 Υπενθυμίζεται ότι, όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 26 και 27 της παρούσας απόφασης, η ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου, η οποία αποσκοπεί στην υλοποίηση ενός από τους σκοπούς της συμφωνίας-πλαισίου, δηλαδή της καθιέρωσης ενός πλαισίου στη χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή εργασιακών σχέσεων ορισμένου χρόνου, επιβάλλει, με το σημείο 1, στα κράτη μέλη την υποχρέωση να λάβουν κατά τρόπο αποτελεσματικό και δεσμευτικό τουλάχιστον ένα από τα απαριθμούμενα σε αυτή μέτρα, όταν δεν υπάρχουν ισοδύναμα νομοθετικά μέτρα στο εσωτερικό τους δίκαιο. Ως εκ τούτου, τα τρία συνολικώς μέτρα που απαριθμούνται στο σημείο 1, στοιχεία α′ έως γ′, της εν λόγω ρήτρας αφορούν την ύπαρξη αντικειμενικών λόγων που δικαιολογούν την ανανέωση τέτοιων συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας, τη μέγιστη συνολική διάρκεια αυτών των διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας και τον αριθμό των ανανεώσεών τους [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

44 Ως προς το ζήτημα αυτό, τα κράτη μέλη διαθέτουν περιθώριο εκτιμήσεως, καθώς έχουν την ευχέρεια είτε να λάβουν ένα ή περισσότερα από τα μέτρα που απαριθμούνται στη ρήτρα 5, σημείο 1, στοιχεία α′ έως γ′, της συμφωνίας-πλαισίου είτε, ακόμη, να αρκεστούν σε υφιστάμενα ισοδύναμα νομοθετικά μέτρα, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες συγκεκριμένων κλάδων και/ή κατηγοριών εργαζομένων [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

45 Επομένως, η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου επιτάσσει στα κράτη μέλη την επίτευξη γενικού σκοπού, δηλαδή της πρόληψης τέτοιων καταχρηστικών πρακτικών, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να επιλέξουν τα μέσα για την επίτευξή του, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά δεν θα διακυβεύουν τον σκοπό ή την πρακτική αποτελεσματικότητα της συμφωνίας-πλαισίου [απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2021, M.B. κ.λπ. (Διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον δημόσιο τομέα), C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 56 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

46 Επιπλέον, όταν, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, το δίκαιο της Ένωσης δεν προβλέπει ειδικές κυρώσεις για την περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνονται παρά ταύτα καταχρηστικές πρακτικές, εναπόκειται στις εθνικές αρχές να λαμβάνουν μέτρα που πρέπει όχι μόνον να ανταποκρίνονται στην αρχή της αναλογικότητας, αλλά και να είναι αρκούντως αποτελεσματικά και αποτρεπτικά ώστε να εξασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων που έχουν θεσπιστεί κατ' εφαρμογήν της συμφωνίας-πλαισίου (απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2018, Sciotto, C-331/17, EU:C:2018:859, σκέψη 64 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

47 Οι λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής των παραπάνω κανόνων θεσπίζονται, εφόσον δεν υπάρχει σχετική ρύθμιση της Ένωσης, στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών δυνάμει της αρχής της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών αυτών, πλην όμως δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που διέπουν παρεμφερείς καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας), ούτε να καθιστούν στην πράξη αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (απόφαση της 7ης Μαρτίου 2018, Santoro, C-494/16, EU:C:2018:166, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

48 Επομένως, όταν έχει σημειωθεί καταχρηστική χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, πρέπει να υπάρχει δυνατότητα εφαρμογής μέτρου που να παρέχει αποτελεσματικές και ισοδύναμες εγγυήσεις για την προστασία των εργαζομένων, ώστε να επιβάλλονται δεόντως κυρώσεις για την κατάχρηση αυτή και να εξαλείφονται οι συνέπειες της παραβάσεως του δικαίου της Ένωσης. Πράγματι, κατά το γράμμα του άρθρου 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 1999/70, τα κράτη μέλη οφείλουν να «λαμβάνουν κάθε απαραίτητο μέτρο που να τους επιτρέπει ανά πάσα στιγμή να είναι σε θέση να διασφαλίζουν τα αποτελέσματα που επιβάλλει η [ως άνω] οδηγία» (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 88 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

49 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, όπως έχει επανειλημμένως τονίσει το Δικαστήριο, η συμφωνία-πλαίσιο δεν επιβάλλει γενική υποχρέωση στα κράτη μέλη να προβλέπουν τη μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου. Πράγματι, η ρήτρα 5, σημείο 2, της συμφωνίας-πλαισίου καταλείπει κατ' αρχήν στα κράτη μέλη τη μέριμνα να καθορίζουν τις συνθήκες υπό τις οποίες οι συμβάσεις ή οι σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου χαρακτηρίζονται ως αορίστου χρόνου. Κατά συνέπεια, η συμφωνία-πλαίσιο δεν ορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να γίνεται χρήση συμβάσεων ορισμένου χρόνου (απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Mascolo κ.λπ., C-22/13, C-61/13 έως C-63/13 και C-418/13, EU:C:2014:2401, σκέψη 80 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

50 Στην προκειμένη περίπτωση, όσον αφορά την εθνική ρύθμιση που θεσπίζει το καθεστώς των συμβάσεων interinidad, υπενθυμίζεται ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο να αποφαίνεται επί της ερμηνείας των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου, καθόσον τούτο αποτελεί έργο των αρμόδιων εθνικών δικαστηρίων, τα οποία οφείλουν να κρίνουν κατά πόσον οι απαιτήσεις τις οποίες θέτει η

ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου πληρούνται από τις διατάξεις της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 89 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

51 Συνεπώς, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εκτιμήσει κατά πόσον οι προϋποθέσεις εφαρμογής, καθώς και η αποτελεσματική εφαρμογή των σχετικών διατάξεων του εσωτερικού δικαίου, συνιστούν πρόσφορο μέτρο για την αποτροπή και, εν ανάγκη, την επιβολή κυρώσεων για την καταχρηστική σύναψη διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου (απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Mascolo κ.λπ., C-22/13, C-61/13 έως C-63/13 και C-418/13, EU:C:2014:2401, σκέψη 82 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

52 Πάντως, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως, δύναται να παράσχει διευκρινίσεις ώστε να καθοδηγήσει τα αιτούντα δικαστήρια κατά την εκτίμησή τους (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 91 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

Επί της ύπαρξης προληπτικών μέτρων για την πρόληψη της καταχρηστικής χρησιμοποίησης διαδοχικών συμβάσεων ορισμένου χρόνου.

53 Όσον αφορά την ύπαρξη μέτρων πρόληψης της καταχρηστικής χρησιμοποίησης διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου, δεν αμφισβητείται ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση επιτρέπει τη σύναψη διαδοχικών συμβάσεων interinidad εν αναμονή της διοργάνωσης διαγωνισμού και της ενδεχόμενης πρόσληψης μόνιμου εργαζομένου στη θέση που καλύπτεται μέχρι εκείνο το χρονικό σημείο με τέτοιες συμβάσεις, χωρίς να προβλέπει μέτρα που να περιορίζουν τη μέγιστη συνολική διάρκεια των συμβάσεων αυτών ή τον αριθμό των ανανεώσεών τους, κατά την έννοια του σημείου 1, στοιχεία β′ και γ′, της εν λόγω ρήτρας.

54 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξακριβωθεί αν η ανανέωση τέτοιων συμβάσεων εργασίας δικαιολογείται από «αντικειμενικό λόγο», κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, στοιχείο α′, της συμφωνίας-πλαισίου, όπως υποστηρίζει κατ’ ουσίαν το Imidra, και αν, ενδεχομένως, τα εθνικά μέτρα που διέπουν το καθεστώς των συμβάσεων αυτών συνιστούν «ισοδύναμα νομοθετικά μέτρα για την πρόληψη των καταχρήσεων», κατά την έννοια της ρήτρας αυτής, όπως υποστηρίζει ειδικότερα η Ισπανική Κυβέρνηση.

55 Όσον αφορά, πρώτον, την ύπαρξη στο εθνικό δίκαιο αντικειμενικών λόγων που δικαιολογούν την ανανέωση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, στοιχείο α′, της συμφωνίας-πλαισίου, επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από το σημείο 7 των γενικών παρατηρήσεων της συμφωνίας-πλαισίου, τα συμβαλλόμενα σε αυτή μέρη εκτίμησαν πράγματι ότι η σύναψη συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου βάσει αντικειμενικών λόγων αποτελεί μέσο αποτροπής των καταχρηστικών πρακτικών (απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Mascolo κ.λπ., C-22/13, C-61/13 έως C-63/13 και C-418/13, EU:C:2014:2401, σκέψη 86 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

56 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η προσωρινή αναπλήρωση εργαζομένου για την κάλυψη προσωρινών ουσιαστικά αναγκών του εργοδότη σε προσωπικό μπορεί, κατ’ αρχήν, να αποτελεί τέτοιον «αντικειμενικό λόγο» (απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Mascolo κ.λπ., C-22/13, C-61/13 έως C-63/13 και C-418/13, EU:C:2014:2401, σκέψη 91 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

57 Επομένως, εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία επιτρέπει την ανανέωση συμβάσεων ορισμένου χρόνου για την προσωρινή πλήρωση θέσης στη διοίκηση της Αυτόνομης Κοινότητας της Μαδρίτης εν αναμονή της περάτωσης των διαδικασιών πρόσληψης μόνιμου υπαλλήλου δεν αντιβαίνει αυτή καθεαυτήν στη συμφωνία-πλαίσιο.

58 Εντούτοις, όπως έχει επανειλημμένως αποφανθεί το Δικαστήριο, η ανανέωση συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου για την κάλυψη αναγκών οι οποίες δεν είναι στην πραγματικότητα προσωρινές, αλλά πάγιες και διαρκείς, δεν δικαιολογείται βάσει της ρήτρας 5, σημείο 1, στοιχείο α′, της συμφωνίας-πλαισίου. Ειδικότερα, μια τέτοια χρήση των συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου θα ήταν ευθέως αντίθετη προς την παραδοχή επί της οποίας βασίζεται η συμφωνία-πλαίσιο για τις συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, ότι δηλαδή οι συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου συνιστούν τη γενική μορφή των σχέσεων εργασίας, έστω και αν οι συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου αποτελούν χαρακτηριστικό στοιχείο της απασχόλησης σε ορισμένους τομείς ή για ορισμένα επαγγέλματα και δραστηριότητες (απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Mascolo κ.λπ., C-22/13, C-61/13 έως C-63/13 και C-418/13, EU:C:2014:2401, σκέψη 100 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

59 Επομένως, για την τήρηση της ρήτρας 5, σημείο 1, στοιχείο α′, της συμφωνίας-πλαισίου πρέπει να διαπιστώνεται συγκεκριμένα ότι η ανανέωση διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου αποσκοπεί στην κάλυψη προσωρινών αναγκών (απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Mascolo κ.λπ., C-22/13, C-61/13 έως C-63/13 και C-418/13, EU:C:2014:2401, σκέψη 101 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

60 Προς τούτο, πρέπει να εξετάζονται στην κάθε περίπτωση, όλες οι προκείμενες περιστάσεις, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, του αριθμού των εν λόγω διαδοχικών συμβάσεων που έχουν συναφθεί με το ίδιο πρόσωπο ή για την εκτέλεση της ίδιας εργασίας, προκειμένου να αποκλειστεί το ενδεχόμενο οι συμβάσεις ή οι σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, έστω και αν συνάπτονται φαινομενικά για την κάλυψη ανάγκης σε αναπληρωματικό προσωπικό, να χρησιμοποιούνται καταχρηστικά από τους εργοδότες (απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Mascolo κ.λπ., C-22/13, C-61/13 έως C-63/13 και C-418/13, EU:C:2014:2401, σκέψη 102 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

61 Σύμφωνα με τη νομολογία που μνημονεύθηκε στη σκέψη 51 της παρούσας απόφασης, κάθε εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, εμπίπτει στην αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων, πλην όμως διαπιστώνεται ότι από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι η εθνική ρύθμιση, και ειδικότερα το άρθρο 70 του EBEP, τάσσει τριετή προθεσμία για την οργάνωση των διαδικασιών πρόσληψης. Ως εκ τούτου, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, η προθεσμία αυτή καθιστά εμμέσως δυνατή την αποτροπή της διαιώνισης των προσωρινών σχέσεων εργασίας των προσώπων που κατέχουν κενές θέσεις. Εντούτοις, σύμφωνα με τη νομολογία του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου), η εν λόγω προθεσμία μπορεί να παραταθεί για διάφορους λόγους, επομένως είναι τόσο μεταβλητή όσο και αβέβαιη.

62 Επομένως, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, η εθνική αυτή ρύθμιση, όπως έχει ερμηνευθεί από την εθνική νομολογία, ελλείψει οποιασδήποτε συγκεκριμένης προθεσμίας για την οργάνωση και την ολοκλήρωση των διαδικασιών πρόσληψης με σκοπό την οριστική πλήρωση της θέσης που κατείχε μέχρι τότε εργαζόμενος δυνάμει σύμβασης ορισμένου χρόνου, επιτρέπει, κατά παράβαση της ρήτρας 5,

σημείο 1, στοιχείο α′, της συμφωνίας-πλαισίου, την ανανέωση τέτοιων συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου για την κάλυψη αναγκών οι οποίες, στην πραγματικότητα, είναι πάγιες και διαρκείς.

63 Κατά συνέπεια, η εν λόγω εθνική ρύθμιση, καίτοι φαίνεται να περιορίζει τυπικώς τη χρήση των συμβάσεων interinidad που συνήφθησαν εν αναμονή της διοργάνωσης διαγωνισμών για την οριστική πλήρωση της θέσης σε μία μόνον περίοδο που λήγει κατά την περάτωση των διαδικασιών αυτών, δεν εξασφαλίζει ωστόσο ότι η συγκεκριμένη εφαρμογή αυτού του αντικειμενικού λόγου είναι σύμφωνη προς τις απαιτήσεις της ρήτρας 5, στοιχείο α′, της συμφωνίας-πλαισίου, κάτι το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

64 Δεύτερον, όσον αφορά την ύπαρξη στο εθνικό δίκαιο «ισοδύναμων νομοθετικών μέτρων για την πρόληψη των καταχρήσεων», κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εθνικό μέτρο το οποίο προβλέπει την οργάνωση διαδικασιών επιλογής, εντός των προβλεπόμενων προς τούτο προθεσμιών, για την οριστική πλήρωση των θέσεων που καλύπτονται προσωρινά από εργαζομένους με σχέση ορισμένου χρόνου, μπορεί να αποτρέψει τη διαιώνιση του καθεστώτος αβεβαιότητας στο οποίο βρίσκονται οι ως άνω εργαζόμενοι, επειδή διασφαλίζει την ταχεία και οριστική πλήρωση των θέσεων που αυτοί καλύπτουν (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 94).

65 Επομένως, η οργάνωση τέτοιων διαδικασιών εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών μπορεί κατ' αρχήν να αποτρέψει την καταχρηστική χρησιμοποίηση διαδοχικών σχέσεων ορισμένου χρόνου για το χρονικό διάστημα έως την οριστική πλήρωση των θέσεων αυτών (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 95).

66 Κατόπιν της διευκρίνισης αυτής, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 61 της παρούσας απόφασης, μολονότι το ισπανικό δίκαιο προβλέπει συγκεκριμένη προθεσμία για τη διεξαγωγή των διαδικασιών πρόσληψης, εντούτοις, κατά τη νομολογία του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου), η προθεσμία αυτή δεν είναι αυστηρά καθορισμένη, και, ως εκ τούτου, δεν φαίνεται να τηρείται στην πράξη.

67 Μια εθνική νομοθεσία, όμως, που προβλέπει την οργάνωση διαδικασιών επιλογής για την οριστική πλήρωση των θέσεων που καλύπτονται προσωρινά από εργαζομένους με σχέση ορισμένου χρόνου και συγκεκριμένες προς τούτο προθεσμίες δεν παρίσταται πρόσφορη για την πρόληψη της καταχρηστικής χρησιμοποίησης από τον εκάστοτε εργοδότη διαδοχικών σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου (πρβλ. απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 97).

68 Κατά συνέπεια, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση, όπως έχει ερμηνευθεί από την εθνική νομολογία, δεν φαίνεται να συνιστά «ισοδύναμο νομοθετικό μέτρο», κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου.

69 Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο και με την επιφύλαξη των εξακριβώσεων που θα διενεργηθούν από το αιτούν δικαστήριο, η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση δεν φαίνεται να περιλαμβάνει μέτρα για την πρόληψη της καταχρηστικής σύναψης διαδοχικών συμβάσεων

εργασίας ορισμένου χρόνου, κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου, σε αντίθεση προς τις επιταγές που υπενθυμίζονται στις σκέψεις 43 και 45 της παρούσας απόφασης.

Επί της ύπαρξης μέτρων επιβολής κυρώσεων για την καταχρηστική χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ορισμένου χρόνου.

70 Όσον αφορά την ύπαρξη μέτρων επιβολής κυρώσεων για την καταχρηστική χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου), η σύναψη διαδοχικών συμβάσεων interinidad δεν χαρακτηρίζεται καταχρηστική. Ως εκ τούτου, για τις συμβάσεις αυτές, αφενός, η σχέση εργασίας δεν αναχαρακτηρίζεται ως μη μόνιμη σχέση εργασίας αορίστου χρόνου και, αφετέρου, ο εργαζόμενος δεν δικαιούται καμιά αποζημίωση κατά τη λήξη των συμβάσεων αυτών. Επομένως, η αποζημίωση καταβάλλεται μόνον κατά τη λήξη των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου που δεν αποτελούν συμβάσεις interinidad.

71 Επισημαίνεται συναφώς ότι, όπως έχει διευκρινίσει το Δικαστήριο, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που μνημονεύεται στη σκέψη 48 της παρούσας απόφασης, προκειμένου μια εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει τη μετατροπή μιας διαδοχικής σειράς συμβάσεων ορισμένου χρόνου σε σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου στον δημόσιο τομέα, να μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη με τη συμφωνία-πλαίσιο, η εσωτερική έννομη τάξη του οικείου κράτους μέλους πρέπει να προβλέπει για τον συγκεκριμένο τομέα άλλο αποτελεσματικό μέτρο προς αποφυγή της καταχρηστικής σύναψης διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου και, ενδεχομένως, την επιβολή κυρώσεων (διάταξη της 30ής Σεπτεμβρίου 2020, Câmara Municipal de Gondomar, C-135/20, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:760, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

72 Επομένως, η περίπτωση στην οποία το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική νομοθεσία δεν προβλέπει άλλο αποτελεσματικό μέτρο για την αποτροπή και την πάταξη των καταχρηστικών πρακτικών που έχουν ενδεχομένως διαπιστωθεί εις βάρος των εργαζομένων του δημόσιου τομέα συνιστά κατάσταση ικανή να θίξει τον σκοπό και την πρακτική αποτελεσματικότητα της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου και, ως εκ τούτου, είναι αντίθετη προς τη ρήτρα αυτή (πρβλ. διάταξη της 30ής Σεπτεμβρίου 2020, Câmara Municipal de Gondomar, C-135/20, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:760, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

73 Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, στο μέτρο που δεν υφίσταται, για το προσωπικό που εργάζεται στη δημόσια διοίκηση υπό καθεστώς διοικητικού δικαίου, κανένα άλλο ισοδύναμο και αποτελεσματικό προστατευτικό μέτρο, η εξομοίωση του προσωπικού αυτού ορισμένου χρόνου προς τους «μη μόνιμους εργαζομένους αορίστου χρόνου», σύμφωνα με την υφιστάμενη εθνική νομολογία, θα μπορούσε να αποτελέσει μέτρο ικανό να τιμωρήσει την καταχρηστική σύναψη συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου και να εξαλείψει τις συνέπειες που προκύπτουν από την παράβαση των διατάξεων της συμφωνίας-πλαισίου (απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2016, Martínez Andrés και Castrejana López, C-184/15 και C-197/15, EU:C:2016:680, σκέψη 53).

74 Όσον αφορά τη μη καταβολή αποζημίωσης κατά τη λήξη των συμβάσεων interinidad, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η καταβολή αποζημίωσης λόγω λύσης της σύμβασης δεν καθιστά δυνατή την επίτευξη του σκοπού της ρήτρας 5 της συμφωνίας-πλαισίου που συνίσταται στην αποτροπή της κατάχρησης που προκύπτει από τη χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου. Πράγματι, η καταβολή αυτή φαίνεται να

είναι ανεξάρτητη από οποιαδήποτε εκτίμηση σχετικά με τον νόμιμο ή καταχρηστικό χαρακτήρα της χρησιμοποίησης συμβάσεων ορισμένου χρόνου (πρβλ. απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, σκέψη 94).

75 Κατά συνέπεια, ένα τέτοιο μέτρο δεν φαίνεται ικανό να τιμωρήσει δεόντως την καταχρηστική χρησιμοποίηση συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου και να εξαλείψει τις συνέπειες της παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης και, ως εκ τούτου, δεν φαίνεται να συνιστά από μόνο του μέτρο αρκούντως αποτελεσματικό και αποτρεπτικό για να εξασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων που θεσπίστηκαν κατ' εφαρμογήν της συμφωνίας-πλαισίου, κατά την έννοια της νομολογίας που υπενθυμίζεται στη σκέψη 46 της παρούσας απόφασης (πρβλ. απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, σκέψη 95).

76 Επιπλέον, το γεγονός ότι η αποζημίωση αυτή καταβάλλεται μόνο σε περίπτωση λήξης άλλων συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου πλην των συμβάσεων interinidad δεν είναι ικανό να θίξει τον σκοπό και την πρακτική αποτελεσματικότητα της συμφωνίας-πλαισίου παρά μόνον αν δεν υφίσταται στο εθνικό δίκαιο κανένα άλλο αποτελεσματικό μέτρο για την αποτροπή και την τιμωρία των καταχρήσεων εις βάρος των εργαζομένων που απασχολούνται με συμβάσεις interinidad, πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει (πρβλ. απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, σκέψη 100).

77 Ως εκ τούτου, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, εθνική ρύθμιση, όπως αυτή ερμηνεύεται από την εθνική νομολογία, η οποία, αφενός, απαγορεύει τόσο την εξομοίωση των εργαζομένων που προσλαμβάνονται βάσει διαδοχικών συμβάσεων interinidad προς «μη μόνιμους εργαζομένους αορίστου χρόνου» όσο και τη χορήγηση αποζημίωσης στους εργαζομένους αυτούς και, αφετέρου, δεν προβλέπει κανένα άλλο αποτελεσματικό μέτρο για την πρόληψη και την πάταξη των καταχρήσεων που διαπιστώνονται ενδεχομένως εις βάρος των εργαζομένων του δημόσιου τομέα, δεν φαίνεται, υπό την επιφύλαξη των διαπιστώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, σύμφωνη προς τις απαιτήσεις της νομολογίας, όπως αυτές υπενθυμίζονται στις σκέψεις 46 έως 49 της παρούσας απόφασης.

78 Προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει να παρασχεθούν διευκρινίσεις σχετικά με τις υποχρεώσεις που υπέχει το εθνικό δικαστήριο σε περίπτωση που η εθνική ρύθμιση, όπως ερμηνεύεται από την εθνική νομολογία, δεν είναι σύμφωνη προς τη ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου.

79 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου δεν είναι ανεπιφύλακτη και αρκούντως ακριβής ώστε να μπορούν οι ιδιώτες να την επικαλούνται ενώπιον εθνικού δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 118 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

80 Δεν είναι, πάντως, δυνατή η επίκληση διάταξης του δικαίου της Ένωσης χωρίς άμεσο αποτέλεσμα, αυτής καθεαυτήν, στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με το δίκαιο της Ένωσης, για να αποκλειστεί η εφαρμογή ρύθμισης του εθνικού δικαίου που αντιβαίνει στη διάταξη αυτή (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 119 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

81 Ως εκ τούτου, τα εθνικά δικαστήρια δεν είναι υποχρεωμένα να αφήνουν ανεφάρμοστη διάταξη του εθνικού δικαίου που αντιβαίνει στη ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 120 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

82 Κατόπιν της διευκρίνισης αυτής, υπενθυμίζεται ότι, κατά την εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να το ερμηνεύουν κατά το μέτρο του δυνατού με γνώμονα το γράμμα και τον σκοπό της οικείας οδηγίας, προκειμένου να επιτυγχάνεται το αποτέλεσμα που επιδιώκεται με την οδηγία αυτή και, κατά συνέπεια, να συμμορφώνονται προς το άρθρο 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 121 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

83 Η υποχρέωση σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου είναι πράγματι συμφυής προς το σύστημα της Συνθήκης ΛΕΕ, καθόσον επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια να διασφαλίζουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης, όταν αποφαίνονται επί των διαφορών των οποίων έχουν επιληφθεί (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 122 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

84 Βεβαίως, η υποχρέωση του εθνικού δικαστηρίου να αναφέρεται στο περιεχόμενο μιας οδηγίας όταν ερμηνεύει και εφαρμόζει τους σχετικούς κανόνες του εσωτερικού δικαίου έχει ως όρια τις γενικές αρχές του δικαίου, ιδίως τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της μη αναδρομικότητας, και δεν μπορεί να αποτελέσει έρεισμα για την contra legem ερμηνεία του εθνικού δικαίου (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 123 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

85 Η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας επιβάλλει, εντούτοις, στα εθνικά δικαστήρια να πράττουν ό,τι είναι δυνατό εντός των ορίων της αρμοδιότητάς τους, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο του εσωτερικού δικαίου και εφαρμόζοντας τις αναγνωρισμένες από το δίκαιο αυτό μεθόδους ερμηνείας, προκειμένου να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα της οικείας οδηγίας και να καταλήγουν σε λύση σύμφωνη προς τον σκοπό που επιδιώκει η οδηγία αυτή (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, Sánchez Ruiz κ.λπ., C-103/18 και C-429/18, EU:C:2020:219, σκέψη 124 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

86 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η απαίτηση περί σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση των εθνικών δικαστηρίων να τροποποιούν, αν παρίσταται ανάγκη, την πάγια νομολογία τους σε περίπτωση που αυτή στηρίζεται σε ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου η οποία δεν συμβιβάζεται με τους σκοπούς της εκάστοτε οδηγίας. Ως εκ τούτου, δεν θα ήταν ορθή ιδίως η κρίση εθνικού δικαστηρίου ότι αδυνατεί να ερμηνεύσει εθνική διάταξη σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης για τον λόγο και μόνον ότι η διάταξη αυτή έχει ερμηνευθεί παγίως κατά τρόπο μη συνάδοντα προς το δίκαιο αυτό (πρβλ. απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2018, Bauer και Willmeroth, C-569/16 και C-570/16, EU:C:2018:871, σκέψη 68 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

87 Επομένως, εναπόκειται, εν προκειμένω, στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει κατά πόσον η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική διάταξη μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο που συνάδει προς τη ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου.

88 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο, δεύτερο, τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή ερμηνεύεται από την εθνική νομολογία, η οποία, αφενός, επιτρέπει την ανανέωση συμβάσεων ορισμένου χρόνου εν αναμονή της ολοκλήρωσης των διαδικασιών πρόσληψης για την οριστική πλήρωση κενών θέσεων εργαζομένων στον δημόσιο τομέα, χωρίς να αναφέρει συγκεκριμένη προθεσμία ολοκλήρωσης των διαδικασιών αυτών, και, αφετέρου, απαγορεύει τόσο την εξομοίωση των εργαζομένων αυτών με «μη μόνιμους εργαζομένους αορίστου χρόνου» όσο και την καταβολή αποζημίωσης στους εργαζομένους αυτούς. Πράγματι, προκύπτει ότι, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, η εν λόγω εθνική ρύθμιση δεν περιέχει κανένα μέτρο για την πρόληψη της καταχρηστικής σύναψης διαδοχικών συμβάσεων ορισμένου χρόνου, καθώς και για την ενδεχόμενη επιβολή κυρώσεων.

Επί του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος

89 Με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου έχει την έννοια ότι αμιγώς οικονομικές εκτιμήσεις συνδεόμενες με την οικονομική κρίση του έτους 2008 μπορούν να δικαιολογήσουν την απουσία, στο εθνικό δίκαιο, οποιουδήποτε μέτρου προοριζόμενου να αποτρέψει και να τιμωρήσει τη σύναψη διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου.

90 Εν προκειμένω, το Imidra υποστηρίζει ότι η καθυστέρηση στη διοργάνωση των διαδικασιών πρόσληψης εξηγείται από την τήρηση εκ του νόμου υποχρεώσεων οι οποίες απέρρεαν, μεταξύ άλλων, από τους νόμους περί προϋπολογισμού που εκδόθηκαν μετά την οικονομική κρίση του 2008, οι οποίοι προέβλεπαν δημοσιονομικούς περιορισμούς και, στο πλαίσιο αυτό, απαγόρευαν την προκήρυξη θέσεων στον δημόσιο τομέα από το 2009 έως το 2017. Επομένως, στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν μπορεί να προσαφθεί στη διοίκηση οποιαδήποτε κατάχρηση όσον αφορά τη χρησιμοποίηση των συμβάσεων interinidad.

91 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, οι λόγοι δημοσιονομικής φύσεως μπορούν να αποτελούν το έρεισμα των επιλογών κράτους μέλους σε σχέση με την κοινωνική του πολιτική και να επηρεάζουν τη φύση και το εύρος εφαρμογής των μέτρων κοινωνικής προστασίας που αυτό επιθυμεί να θεσπίσει, πλην όμως δεν αποτελούν, αυτοί καθεαυτούς, τον επιδιωκόμενο με την πολιτική αυτή σκοπό και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την απόλυτη έλλειψη μέτρων που αποτρέπουν την καταχρηστική σύναψη διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου κατά την έννοια της ρήτρας 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου (απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2018, Sciotto, C-331/17, EU:C:2018:859, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

92 Επομένως, μολονότι αμιγώς οικονομικές εκτιμήσεις μπορούν να δικαιολογήσουν τη θέσπιση νόμων δημοσιονομικής φύσεως οι οποίοι απαγορεύουν την οργάνωση διαδικασιών πρόσληψης στον δημόσιο τομέα, εντούτοις δεν μπορούν να περιορίσουν ή να εξουδετερώσουν την προστασία της οποίας απολαύουν οι εργαζόμενοι ορισμένου χρόνου σύμφωνα με την οδηγία 1999/70 και, ιδίως, τις ελάχιστες απαιτήσεις που προβλέπονται από τη ρήτρα 5 της συμφωνίας-πλαισίου.

93 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο πέμπτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου έχει την έννοια ότι αμιγώς οικονομικές εκτιμήσεις συνδεόμενες με την οικονομική κρίση του 2008 δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την απουσία από το εθνικό δίκαιο οποιουδήποτε μέτρου προοριζόμενου να αποτρέψει και να τιμωρήσει τη σύναψη διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου.

Επί των δικαστικών εξόδων

94 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έβδομο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 και περιέχεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή ερμηνεύεται από την εθνική νομολογία, η οποία, αφενός, επιτρέπει την ανανέωση συμβάσεων ορισμένου χρόνου εν αναμονή της ολοκλήρωσης των διαδικασιών πρόσληψης για την οριστική πλήρωση κενών θέσεων εργαζομένων στον δημόσιο τομέα, χωρίς να αναφέρει συγκεκριμένη προθεσμία ολοκλήρωσης των διαδικασιών αυτών, και, αφετέρου, απαγορεύει τόσο την εξομοίωση των εργαζομένων αυτών με «μη μόνιμους εργαζομένους αορίστου χρόνου» όσο και την καταβολή αποζημίωσης στους εργαζομένους αυτούς. Πράγματι, προκύπτει ότι, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, η εν λόγω εθνική ρύθμιση δεν περιέχει κανένα μέτρο για την πρόληψη της καταχρηστικής σύναψης διαδοχικών συμβάσεων ορισμένου χρόνου, καθώς και για την ενδεχόμενη επιβολή κυρώσεων.**

2) **Η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 και περιέχεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70, έχει την έννοια ότι αμιγώς οικονομικές εκτιμήσεις συνδεόμενες με την οικονομική κρίση του 2008 δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την απουσία από το εθνικό δίκαιο οποιουδήποτε μέτρου προοριζόμενου να αποτρέψει και να τιμωρήσει τη σύναψη διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου.**

(υπογραφές)